

DEZVOLTAREA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR AGRICOL ROMÂNESC ÎN PERIOADA COMUNISTĂ*

Valentin MAIER**

THE DEVELOPMENT OF AGRONOMICAL HIGHER EDUCATION IN ROMANIA DURING COMMUNISM (Abstract)

In communist Romania, the economy was under a strong control of the Romanian Communist Party. Although the development of the industry was regarded as the main way to develop the economy, agriculture received also an important attention, with certain objectives to be fulfilled and with measures taken to assure their accomplishment. The control of agriculture was achieved through collectivization, and through a policy of investments, the agriculture attained a relative level of development. In all these problems, the training of specialized workers was really important and the agricultural higher education represented only one of the ways to train such workers, like engineers, teachers and other agricultural specialists. As presented in this article, it seems that finding the right way to organize the agricultural higher education was not an easy task. Many specializations of higher education were spread in different institutions, from agronomical institutions to polytechnics, and their many changes and transfers, and also the decisions taken from both political and educational reasons, highly sustain this assertion.

Keywords: *agriculture; agronomical institutes; communism; higher education; specializations.*

În timpul regimului comunist economia și societatea românească au intrat sub un control direcționat către obiectivele trasate forțat de conducerea Partidului Comunist Român. Chiar dacă industria a fost considerată cea mai importantă ramură economică pentru dezvoltarea țării în comunism, istoria țării de până la începutul comunismului și situația dezastruoasă de la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, au rezervat un rol aparte agriculturii și în comunism.

* Documentarea necesară realizării acestui articol a fost realizată în cadrul unui proiect finanțat printr-un grant al Consiliului Național al Cercetării Științifice, CNCS –UEFISCDI, număr de proiect PN-II-ID-PCE-2011-3-0476.

** Doctor în istorie, asistent de cercetare la Universitatea din București – CSACE. E-mail: valentin_maier@yahoo.com

implementarea treptată a noilor tehnologii și investițiile realizate în agricultură au condus la o dezvoltare relativă a acestei ramuri economice, chiar dacă alte decizii luate, precum colectivizarea au încetinit ritmul dezvoltării sale, iar spre sfârșitul regimului comunist agricultura și întreaga economie s-au prăbușit în principal din cauza deciziilor politice luate, cu puțin sau deloc temei economic¹.

În agricultură, ca și pentru dezvoltarea oricărui domeniu de activitate, formarea cadrelor specializate este importantă. Investițiile și introducerea noilor tehnologii trebuia să fie făcută în pas cu pregătirea unei forțe de muncă pregătită să le desfășoare. Învățământul superior agricol a format și repartizat în economie ingineri agronomi, ingineri horticultori, ingineri zootehniști, medici veterinari și nu numai. De aceea, este interesant de urmărit care a fost organizarea acestui tip de învățământ superior pe tot parcursul comunismului și care au fost principalele motive (politice, economice, strict referitoare la eficacitatea învățământului) din spatele deciziilor luate.

Deși a beneficiat de o atenție specială din partea liderilor comuniști (după cum unele hotărâri de partid demonstrează), școala superioară de profil nu putea să nu urmeze linia generală a evoluției acestei instituții: a trecut astfel prin reorganizarea structurală din anul 1948, prin „calibrarea” forțată a activității cadrelor didactice și studenților în parametrii stabiliți de noul regim politic (inclusiv prin epurări ale celor ce se împotriveau sau nu corespundeau din pricina originii sau atitudinilor socotite, în filtrul epocii, drept „nesănătoase”), prin extinderea instituțională, introducerea de noi specializări, mărirea numărului de studenți în consecință și în final prin contracție instituțională și efectele sale.

Organizarea instituțională a învățământului superior agricol

Prin reforma învățământului din anul 1948 s-au pus bazele unui nou sistem educațional la toate nivelurile. Prin transformări semnificative a trecut mai ales învățământul superior care pentru prima oară a fost croit după necesități economice. În acest sens s-a constituit o nouă structură formată din institutele agronomice din București, Cluj-Napoca, Iași, Timișoara, Craiova și Galați, din institutele de zootehnie și medicină veterinară din Arad și București și din Institutul de Măsurători Terestre Iași². În anii 1950, toate acestea erau subordonate Ministerului Agriculturii și Silviculturii, pentru a realiza o integrare cât mai bine definită cu puțință a învățământului cu economia³. Acestor instituții li s-au adăugat și altele (institutele politehnice, pedagogice și universitățile), prin faptul că unele specializări

¹ Bogdan Murgescu, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Iași, Editura Polirom, 2010, p. 361-369.

² Decretul nr. 175 din 3 august 1948 pentru reforma învățământului; Decizia nr. 263327/25 octombrie 1948 privind organizarea învățământului superior. Pentru un repertoriu de acte legislative privitoare la admiterea în învățământul superior a se vedea Bogdan Murgescu, Marius Cazan (coord.), *Documente privind reglementările referitoare la admiterea în învățământul superior din România (1948-1968)*, București, Editura Universității din București, 2013.

³ Conform Decretului nr. 175 din 3 august 1948, spre deosebire de universități și politehnici, puteau fi subordonate și altui minister în afara Ministerului Învățământului Public.

studiate aveau importanța lor pentru agricultură (mecanică agricolă, științe naturale și agricole și altele).

În cel mai important centru universitar al țării, în București, învățământul superior agricol a fost organizat în două instituții: Institutul Agronomic structurat în trei facultăți (Facultatea de Agrotehnică, Facultatea de Horticultură și Facultatea de Mașini Agricole) și Institutul de Zootehnie și Medicină Veterinară compus din două facultăți (Facultatea de Zootehnie și Facultatea de Medicină Veterinară). În anul 1951, Institutul de Zootehnie și Medicină Veterinară a fost desființat⁴, iar facultățile sale au fost încadrate în Institutul Agronomic, care acum avea șase facultăți: Agricultură, Horticultură, Economie Agrară, Mecanizarea Agriculturii, Zootehnie și Medicină Veterinară⁵. În anul 1955, la București funcționau facultățile de Agricultură, Horticultură, Zootehnie, Medicină Veterinară și Ingineri Economisti. În anul următor în structura Institutului Agronomic din București era reînființată Facultatea de Zootehnie.

În anul 1957 au avut loc mai multe schimbări importante. În urma acestora la București au mai rămas trei facultăți: Agricultură și Zootehnie (cu specialitățile agricultură, zootehnie și ingineri economiști/tehnico-economică), Horticultură și Medicină Veterinară⁶.

În anul 1962 au fost puse bazele unei noi structuri în învățământul superior agricol. Institutul Agronomic din București păstrând trei facultăți: Agricultură, Horticultură (reînființată) și Medicină Veterinară, cărora li s-au adăugat ulterior altele.

Astfel, în anul 1970 a fost creată Facultatea de Îmbunătățiri Funciare⁷, urmată de Facultatea de Economia Agriculturii⁸, care a funcționat în cadrul Institutului Agronomic până în anul 1976, când a fost mutată la Academia de Studii Economice din București.

După 1970 când au mai fost înființate alte facultăți în învățământul superior agricol, au urmat doar redenumiri și reorganizări, în sensul contracției organizaționale. Această tendință a fost subliniată în anul 1973 și într-o cuvântare a lui

⁴ În anii 1950 și la începutul anilor 1960 au fost luate mai multe măsuri de reorganizare în întreg învățământul superior, marea lor majoritate determinate de reducerea cheltuielilor și de eficientizarea actului educațional. Desființarea Institutelor de Zootehnie și Medicină Veterinară din București, dar și din Arad, trebuie înțeleasă în cadrul acestui context de reorganizare și la fel desele desființări și reînființări de facultăți, mai ales în ceea ce privește Facultățile de Zootehnie și Medicină Veterinară.

⁵ Arhiva Institutului Național de Statistică, București (în continuare, AINS), fond Permanent, *Analiza învățământului superior la începutul anului școlar 1954/1955*, pp. 5-10.

⁶ Facultatea de Medicină Veterinară din București a integrat facultatea cu același nume din Arad, odată cu desființarea Institutului Agronomic din localitate.

⁷ Hotărârea nr. 909 din 3 iulie 1970 privind înființarea Facultății de îmbunătățiri funciare în cadrul Institutului agronomic „Nicolae Bălcescu” din București. Înainte de această formulă, la București a funcționat specializarea hidrotehnică agricolă la Institutul de Construcții (o secție asemănătoare a fost înființată și la Institutul Politehnic din Timișoara, chiar și o facultate la Iași, unde se continua o mai veche tradiție în domeniu).

⁸ AINS, fond Permanent, *Rezultatele la învățătură ale studenților la sfârșitul anului universitar 1970/1971*, p. 4; *Admiterea în învățământul superior. 1971*, București, 1971, pp. 21-22.

Nicolae Ceaușescu, atunci când spunea că: „Avem, cred, suficiente centre universitare; nu este nevoie să ne propunem să mai creăm noi facultăți”⁹.

După cum s-a putut observa până acum, dintre toate facultățile învățământului superior, Facultatea de Zootehnie a fost cea care a primit cele mai multe modificări: de la înființare și desființare, până la reînființare. Structura învățământului superior agricol a fost modificată în anul 1986, tot cu tendința de restrângere structurală¹⁰, când la București mai rămăseseră în structura institutului agronomic doar Facultatea de Agronomie și Facultatea de Medicină Veterinară și Zootehnie, de la cele șase facultăți pe care le-a avut la un moment dat.

Un alt centru al învățământului superior agricol a fost Craiova, unde încă din anul 1948 a fost înființat un Institut Agronomic structurat în două facultăți: Facultatea de Mașini Agricole și Facultatea de Agrotehnică. În anul 1954, Institutul Agronomic din Craiova era compus din Facultatea de Agricultură și Facultatea de Mecanizarea și Electrificarea Agriculturii.

Foarte interesant este cum a fost inclusă Facultatea de Mecanizarea și Electrificarea Agriculturii¹¹ în nomenclatorul învățământului superior agricol. În primul rând i-au fost stabilite anumite obiective, care gravitau în jurul „transformării socialiste a agriculturii”: mecanizarea lucrărilor agricole, îmbunătățirea producției agricole, introducerea noilor tehnologii în beneficiul agriculturii, realizarea cooperativizării (și practic a controlului comunist și asupra acestui sector de activitate) și altele care vizau atragerea țăranimii în sistemul de organizare comunist (sub lozinca „alianței dintre clasa muncitoare și clasa țăranimii-muncitoare”). Apoi, pentru că nu era importantă doar introducerea electrificării în agricultură, ci și utilizarea ei rațională, iată cum era ea explicată într-o lucrare cu caracter didactic din anii 1950: „Membrii gospodăriei agricole colective trebuie să învețe să folosească electricitatea în mod rațional, după anotimp, și mai mult decât atât, de la o oră la alta. De exemplu: s-a terminat lucrul motorului pentru pompat apă, intră imediat în funcțiune motoarele instalației pentru tăierea nutrețului de însilozat; la încetarea operației, încep să lucreze vânturătoarele, trioarele, selectoarele și așa mai departe”¹².

În anul 1957, această facultate a fost redenumită Facultatea de Mecanizarea Agriculturii și a continuat să funcționeze împreună cu Facultatea de Agricultură. În anul următor, Institutul Agronomic din Craiova a primit, ca și celelalte institute, numele unei personalități („Tudor Vladimirescu”)¹³.

⁹ Cuvântarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la Plenara CC al PCR din 18-19 iunie 1973 cu privire la dezvoltarea și perfecționarea învățământului în RSR, București, Editura Politică, 1973. p. 17. De menționat că au mai fost create alte facultăți și după 1973, precum la Sibiu, însă sunt printre ultimele astfel de măsuri.

¹⁰ AINS, fond Permanent, *Învățământul superior. Începutul anului universitar 1986-1987*.

¹¹ În același sens, a funcționat și specializarea electrificarea industriei, agriculturii și transporturilor la Institutul Politehnic din Timișoara (*Admiterea în învățământul superior. 1957*, București, 1957).

¹² *Cartea președintelui de gospodărie agricolă colectivă*, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1956, p. 603.

¹³ La București, Institutul Agronomic a primit numele „Nicolae Bălcescu”, iar la Cluj-Napoca numele „Dr. Petru Groza” (AINS, fond Permanent, *Situația la învățătură a studenților la sfârșitul anului*

În 1962, în structura Institutului Agronomic din Craiova au rămas două facultăți prin înființarea Facultății de Horticultură, care funcționa alături de cea de Agricultură. Totodată, Facultatea de Mecanizarea Agriculturii a fost mutată la Institutul Politehnic Timișoara, unde a primit numele de Facultatea de Mecanică Agricolă, urmând să susțină pe mai departe procesul de mecanizare în agricultură¹⁴. Alte modificări cu același obiectiv au avut loc la nivelul secțiilor de mașini agricole de la institutele politehnice din București și Iași, care au fost transformate în Facultăți de Mecanică Agricolă, în timp ce la instituțiile similare din Brașov și Cluj-Napoca aceste secții abia au fost înființate¹⁵. Ele aparțin și învățământului superior agricol, nu doar celui tehnic (mecanic), datorită importanței pe care o au pentru agricultură. Toate aceste transformări au ținut reorganizarea învățământului superior agricol în spiritul unei Hotărâri a Comitetului Central al PCR și a Consiliului de Miniștri al RPR adoptată în acel an.

Patru ani mai târziu, Facultatea de Agricultură și cea de Horticultură din Craiova care au fost transferate de la Institutul Agronomic (desființat) la Universitatea din Craiova, înființată atunci cuprindea șapte facultăți, integrând și facultățile Institutului Pedagogic de 3 ani¹⁶.

În anul 1968 structurile institutelor agronomice au fost extinse cu Facultatea de Zootehnie, nu și la Craiova, unde au rămas aceleași facultăți cu profil agricol. În anul 1986, la Universitatea din Craiova au fost unite facultățile de Agricultură și Horticultură pentru a forma Facultatea de Agronomie, structură nemodificată până la căderea regimului comunist¹⁷.

Pe baza principiului de a organiza învățământul superior și în limba maghiară, la Cluj-Napoca¹⁸ a fost organizat în anul 1948 un Institut Agronomic cu două facultăți de agrotehnică/agricultură, în limba română și în limba maghiară. În 1959, cele două facultăți de agricultură de la Cluj-Napoca au fost contopite

universitar 1958-1959, pp. 22-25; Hotărârea nr. 1182 din 19 august 1958 privind atribuirea denumirii de „Tudor Vladimirescu” Institutului Agronomic din Craiova; *Institutul agronomic „Dr. Petru Groza” Cluj. 1869-1969*, Cluj, 1969, p. 35).

¹⁴ *Universitatea din Craiova. 25 de ani de învățământ superior agronomic la Craiova. 1948-1973*, Craiova, 1973, p. 40; Hotărârea nr. 778 din 6 august 1962 (Arhivele Naționale Istorice Centrale, București – în continuare ANIC –, fond CC al PCR - Secția Cancelarie, dosar 99/1962, f. 7).

¹⁵ Hotărârea nr. 778 din 6 august 1962 (ANIC, fond CC al PCR - Secția Cancelarie, dosar 99/1962, f. 7).

¹⁶ Hotărârea nr. 894 din 10 septembrie 1965 a Comitetului Central al Partidului Comunist Român și a Consiliului de Miniștri al Republicii Socialiste România cu privire la înființarea Universității din Craiova. Despre cele două instituții contopite în Universitatea din Craiova se spunea că reprezintă „o mândrie” a regiunii Craiova și că „absolvenții care au mers în producție, sutele de ingineri agronomi și mecanizatori, sutele de învățători, muncesc astăzi cu rezultate bune în toate colțurile țării” (*10 ani de la reforma învățământului 1948-1958*, [Craiova], [1958], p. 3). De asemenea, este interesant că la Craiova funcționau singurele astfel de facultăți care nu erau în componența institutelor agronomice, dar în mod similar era și cazul Facultății de Medicină (1970), pentru învățământul superior sanitar. De altfel, despre Craiova se spunea că este „orașul multiplelor valențe universitare” („Viața studentească”, nr. 2/1984, p. 18).

¹⁷ AINS, fond Permanent, *Învățământul superior. Începutul anului universitar 1986-1987*.

¹⁸ Un alt centru important al învățământului superior maghiar a fost Târgu Mureș.

într-una singură¹⁹. În anul 1962 Institutul Agronomic din Cluj-Napoca includea două facultăți: Agricultură și Medicină Veterinară (integra la acel moment și zootehnia). Înființarea Facultății de Medicină Veterinară la Cluj-Napoca trebuie încadrată în tendința de a accentua dezvoltarea acestei specializări în întreaga țară. Totul a fost facilitat și ca urmare a schimbării de atitudine față de rolul și sarcinile medicului veterinar care era atunci considerat că „trebuia să fie unicul specialist răspunzător de creșterea și apărarea sănătății animalelor”²⁰. Astfel, pe lângă Cluj-Napoca, facultăți asemănătoare au fost înființate și la Iași, și Timișoara, pe când la București ea exista deja și chiar o integrase pe cea din Arad.

Institutul Agronomic din Cluj-Napoca a trecut în 1975 prin noi modificări organizatorice: Facultatea de Zootehnie a fost unită cu cea de Medicină Veterinară pentru a forma Facultatea de Zootehnie și Medicină Veterinară. Același curs l-au urmat și facultățile similare de la Timișoara și Iași, nu și la București, unde Facultatea de Zootehnie a rămas separată.

Facultatea de Agricultură din cadrul Institutului Agronomic din Cluj-Napoca a fost redenumită în anul 1977 Facultatea de Agricultură și Horticultură, și cu cele două specializări corespunzătoare, funcționa alături de Facultatea de Zootehnie și Medicină Veterinară²¹. Să observăm această tendință de restrângere la nivel structural care a cuprins învățământul superior agricol (de fapt o trăsătură generală pentru a doua jumătate a anilor 1970 în învățământul superior românesc). În anul 1986, la Cluj-Napoca ca și în celelalte centre universitare agricole, au fost desființate cele două facultăți existente și au fost unite în cadrul Facultății de Agronomie²², rămânând sub această structură până la finalul comunismului.

Și în Banat, în mod surprinzător din punct de vedere al capacităților agriculturii, cel puțin în comparație cu zona Munteniei sau a Moldovei, au fost organizate două instituții pentru învățământul superior agricol: Institutul Agronomic din Timișoara²³ (Facultatea de Agrotehnică/Agricultură/Agronomie) și Institutul de Zootehnie și Medicină Veterinară din Arad (Facultatea de Zootehnie și Facultatea de Medicină Veterinară). La mijlocul anilor 1950 Institutul Agronomic din Timișoara a preluat Facultatea de Zootehnie din Arad, iar în 1957, cele două facultăți ale Institutului Agronomic din Timișoara au fost unite spre a funcționa ca secții în cadrul Facultății de Agricultură și Zootehnie²⁴. Cinci ani mai târziu, Institutul Agronomic din Timișoara includea două facultăți: Agricultură și Medicină Veterinară. În anul 1986, ca urmare a unor noi măsuri de restrângere a învățământului superior, inclusiv

¹⁹ *Institutul agronomic „Dr. Petru Groza” Cluj. 1869-1969*, Cluj, 1969, p. 35.

²⁰ *Ibidem*, p. 113.

²¹ AINS, fond Permanent, *Învățământul superior la începutul anului universitar 1977-1978*, p. 9.

²² AINS, fond Permanent, *Învățământul superior. Începutul anului universitar 1986-1987*.

²³ Facultatea de Agronomie din Timișoara a fost înființată la data de 30 iulie 1945 putând fi astfel considerată „cea dintâi instituție de învățământ superior creată de regimul democrat popular”. Facultatea a fost creată în ideea ca ea să devină „inima agronomiei Banatului, din care să pulseze cunoștințe agricole spre toate colțurile acestei părți a țării” (*Institutul Agronomic Timișoara. 1945-1970*, Timișoara, 1970, pp. 5-9).

²⁴ *Ibidem*, p. 14.

agricol, la Institutul Agronomic din Timișoara mai funcționa doar Facultatea de Agronomie²⁵.

La Arad, tradiția universitară a început în anul 1948 prin înființarea Institutului de Zootehnie și Medicină Veterinară. În anul 1954, Institutul Agronomic Arad (fostul Institut de Zootehnie și Medicină Veterinară, desființat în 1951) era compus din Facultatea de Medicină Veterinară și Facultatea de Zootehnie²⁶. În anul 1955, la Arad mai funcționa doar Facultatea de Medicină Veterinară, în urma transferului Facultății de Zootehnie la Timișoara²⁷. Institutul Agronomic Arad a fost desființat în anul 1957, iar singura facultate rămasă a fost transferată la București²⁸.

Cel mai probabil tot necesitatea de a reduce cheltuielile financiare a stat și la baza desființării Institutului Agronomic din Arad. În același timp, centrul universitar din Arad (creat doar pentru învățământul agricol) era apropiat de centrul universitar din Timișoara, care la rândul său avea un Institut Agronomic. În luarea acestei decizii trebuie să fi contat și eficientizarea și concentrarea procesului de învățământ (măsură sesizabilă și în cadrul altor tipuri de învățământ superior, precum cel artistic²⁹). Toate aceste idei pot fi regăsite și în textul Hotărârii CC al PMR din anul 1957 în care se spunea că este nevoie de „realizarea unei corelații între rețeaua și profilul instituțiilor de învățământ superior și specificul regiunilor în care sunt amplasate, avându-se în vedere caracterul economic al acestor regiuni, tradiția lor culturală, precum și perspectivele lor de dezvoltare în toate domeniile”³⁰.

În aceste condiții o întrebare legitimă este care a fost importanța Aradului pentru învățământul superior agricol? Răspunsul simplu este că cei nouă ani în care a funcționat centrul arădean (șapte pentru specializarea zootehnie, nouă pentru medicină veterinară) au avut o importanță restrânsă pentru pregătirea de cadre specializate. Cu toate acestea, nu trebuie minimalizat efectul acestei instituții. De exemplu, într-un dicționar în care au fost menționate cele mai importante personalități pentru medicina veterinară românească, se regăsesc mai multe cadre didactice care au activat aici, ceea ce ne arată într-o oarecare măsură care a fost calitatea învățământului la Arad, în ciuda a mai puțin de zece ani de activitate³¹.

Cel mai important centru universitar din Moldova, Iași, a găzduit un Institut Agronomic format ca și la Timișoara și Cluj-Napoca dintr-o facultate de

²⁵ AINS, fond Permanent, *Învățământul superior. Începutul anului universitar 1986-1987*.

²⁶ AINS, fond Permanent, *Analiza învățământului superior la începutul anului școlar 1954/1955*, p. 5.

²⁷ AINS, fond Permanent, *Situația elevilor și studenților la începutul anului școlar 1955/56*, p. 79.

²⁸ *Carta Universitară a Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului din Timișoara*, p. 1, document accesabil la adresa http://www.usab-tm.ro/utilizatori/universitate/file/carta_univ_usamvbt.pdf.

²⁹ Valentin Maier, *Evolution of the Artistic Higher Education in Communist Romania in the Years 1948-1989*, în „International Review of Social Research”, nr. 4/2014, pp. 131-148.

³⁰ *Hotărârea CC al PMR și a Consiliului de Miniștri al RPR cu privire la îmbunătățirea învățământului superior din 25 iunie 1957*, București, 1957, p. 9.

³¹ Marea parte a cadrelor didactice din Arad au fost formate la București (Florian Seiciu, Horea Bârză, Ioan Grigorescu, Aurel Nicolau, Aurel Popovici) și au revenit înapoi în capitală odată cu desființarea Institutului agronomic din Arad în anul 1957 (Ioan Stancu, *Reprezentanți de seamă ai medicinei veterinare românești (1856-2001)*, București, Editura Coral Sanivet, 2001, pp. 158, 177, 189, 291, 303).

agrotehnică/agricultură și în același timp un Institut de Măsurători Terestre³² format dintr-o facultate cu nume omonim³³. În anul 1951 Institutul Agronomic și Institutul de Măsurători Terestre au fost contopite prin Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 308 din 2 aprilie 1951³⁴ și astfel a rămas doar Institutul Agronomic cu două facultăți: Agrotehnică și Măsurători Terestre³⁵. Ulterior, Institutul Agronomic din Iași a fost reorganizat în trei facultăți: Agronomie, Horticultură și Zootehnie. Prin Decretul nr. 261 din 22 mai 1956, Institutul Agronomic din Iași primea numele „Ion Ionescu de la Brad”³⁶, o personalitate polivalentă, cu importante contribuții și în domeniul agronomic și rămânea să includă doar două facultăți (Agricultură și Zootehnie)³⁷.

În anul 1959 au avut loc alte modificări, atunci când Facultatea de Îmbunătățiri Funciare și Organizarea Teritoriului Agricol a trecut în structura Institutului Agronomic din Iași unde a funcționat până în anul 1962 alături de Facultatea de Agricultură și Zootehnie³⁸, pentru ca în anul 1962, Institutul Agronomic din Iași să fie alcătuit din facultățile de Agricultură, Horticultură (reînființată) și Medicină Veterinară. Facultatea de Îmbunătățiri Funciare și Organizarea Teritoriului Agricol din cadrul Institutului Agronomic din Iași a fost transferată la Institutul Politehnic din Iași, unde a primit numele Facultatea de Hidrotehnică Agricolă³⁹. În anul 1986 Institutul Agronomic din Iași a rămas să funcționeze doar cu o singură facultate: Facultatea de Agronomie⁴⁰.

Pe lângă institutul din Iași, în Moldova a fost înființat un institut agronomic și în Galați cu o singură facultate: Facultatea de Îmbunătățiri Funciare. Ulterior, în Galați Institutul Agronomic era format din două facultăți (Facultatea de Hidroameliorații și Facultatea de Geodezie), păstrând însă aceeași orientare către activitatea de îmbunătățiri funciare. Înscriindu-se în cadrul aceleiași preocupări de transformare a agriculturii ca și Facultatea de Mecanizarea și Electrificarea Agriculturii, poate fi încadrată și existența Facultății de Îmbunătățiri Funciare de la

³² Institutul pregătea „cadre tehnice superioare pentru operațiunile de măsurare a terenurilor, pentru ridicarea și redactarea planurilor acestora, pentru proiectarea rețelilor de căi de comunicație, a căderilor de apă etc.” (*Îndrumar pentru absolvenții școlilor medii. 1951-1952*, 1951, p. 54).

³³ Decizia nr. 263327/ 25 octombrie 1948 privind organizarea învățământului superior.

³⁴ În cursul aceluiași an, prin Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 1056 din 2 octombrie 1951, Facultatea de Măsurători Terestre era mutată la Galați (*Cincizeci de ani de învățământ agronomic superior în Iași. 1908-1958*, Iași, 1959, p. 25).

³⁵ *Ibidem*, p. 23-25.

³⁶ *Institutul Agronomic „Ion Ionescu de la Brad” Iași*, Iași, 1971, p. 4; *Cincizeci de ani de învățământ agronomic superior în Iași. 1908-1958*, Iași, 1959, p. 28.

³⁷ În 1956, Facultatea de Horticultură, înființată în anul 1951, a fost desființată și a fost integrată în Facultatea de Agronomie (*Institutul Agronomic „Ion Ionescu de la Brad” Iași*, Iași, 1971, p. 28).

³⁸ AINS, *Situația la învățatură a studenților la sfârșitul anului universitar 1958/1959, 1959/1960, 1962/1963*. Ca fapt divers, menționăm că Institutul Agronomic din Iași a fost numit în perioada comunistă și „orașul agronomic din Dealul Copoului” ca urmare a dezvoltării sale („Ghidul candidatului la admiterea în învățământul superior 1989”, nr. 1/1989).

³⁹ Hotărârea nr. 778 din 6 august 1962 cu privire la aprobarea planului de școlarizare în învățământul superior și învățământul postuniversitar pe anul școlar 1962/1963 (ANIC, fond CC al PCR - Secția Cămin, dosar 99/1962, f. 7).

⁴⁰ AINS, fond Permanent, *Învățământul superior. Începutul anului universitar 1986-1987*.

Galați, mai ales știind că rolul lucrărilor de îmbunătățire funciară (irigații, desecări, îndigui, prevenirea și combaterea eroziunii solului și altele) era de a valorifica pentru agricultură unele terenuri neproductive sau puțin productive⁴¹. În anul 1956, Facultatea de Geodezie a fost redenumită Facultatea de Măsurători Terestre. În anul următor, la Galați funcționa Facultatea de Îmbunătățiri Funciare și Organizarea Teritoriului Agricol (cu două specializări ce pot fi regăsite și în denumirea facultății)⁴², care de fapt era subordonată Institutului Agronomic Iași și într-un final, tot acolo a fost și transferată. Astfel, învățământul superior agricol a încetat să mai funcționeze la Galați.

Specializările și profilele de specializare agricole

Un alt mod de a surprinde modificările apărute în structura învățământului superior este prin prezentarea specializărilor specifice. Multe din specializările învățământului superior agricol nu au fost integrate în cadrul unui institut agronomic ci, așa cum vom vedea, se aflau în structura altor instituții de învățământ superior. Pe lângă o situație de ansamblu, cronologică, am rezervat câteva scurte studii de caz asupra unor anumite specializări.

Pe baza celor stabilite de Reforma Învățământului din anul 1948, la Institutele de Științe Economice și Planificare din București și Iași exista câte o secție agrară-silvică, în cadrul Facultăților de Planificare și Administrare Economică, iar la institutele agronomice funcționau specializări precum agricultură, horticultură, mașini agricole și îmbunătățiri funciare, în timp ce altele erau la institutele de zootehnie și medicină veterinară⁴³.

În anul 1962 au fost comasate specializările mecanizarea agriculturii și mașini agricole în specializarea mecanică agricolă⁴⁴, iar specializările zootehnie și medicină veterinară în cadrul medicinei veterinare⁴⁵. De asemenea, au fost luate o serie de alte măsuri: specializarea îmbunătățiri funciare și organizarea teritoriului a primit o nouă denumire, hidrotehnică agricolă, specializarea fizică-chimie și cunoștințe industriale teoretice și practice pe cea de fizică-chimie și cunoștințe tehnico-agricole⁴⁶, iar specializarea științe naturale și cunoștințe agricole teoretice și practice a fost redenumită științe naturale și agricole⁴⁷.

⁴¹ Mihai Measnicov, *Îmbunătățiri funciare*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1975, p. 9.

⁴² *Admiterea în învățământul superior. 1957*, București, 1957.

⁴³ Decizia nr. 263327/25 octombrie 1948 privind organizarea învățământului superior.

⁴⁴ Despre absolenții acestei specializări se spunea că „au fost repartizați în producție în toată țara și au fost pionierii introducerii și generalizării mecanizării agriculturii în țara noastră”, chiar dacă în anii 1950 și 1960 au fost mai multe probleme la nivel organizatoric (Tiberiu Nicola, Margareta Boros, Marius Popescu (coord.), *Dezvoltarea învățământului superior agronomic în Oltenia*, Craiova, 1981, p. 37-41).

⁴⁵ Hotărârea nr. 778 din 6 august 1962 (ANIC, fond CC al PCR - Secția Cancelarie, dosar 99/1962, f. 2-6).

⁴⁶ Specializarea fizică-chimie și cunoștințe tehnico-agricole era cuprinsă în structura Facultății de Fizică-Chimie de la Institutele Pedagogice din București, Cluj-Napoca, Iași, Timișoara Brașov, Constanța, Galați și Târgu-Mureș. Din 1970 această specializare a încetat să mai funcționeze sub această denumire, rămânând să figureze la toate aceste instituții doar sub numele fizică-chimie.

⁴⁷ Hotărârea nr. 778 din 6 august 1962 (ANIC, fond CC al PCR - Secția Cancelarie, dosar 99/1962, f. 6, 7).

În anul 1974 în învățământul superior au fost organizate profilele de specializări, ceea ce pentru învățământul superior agricol a însemnat înființarea a trei profile: agricol, zootehnie și medicină veterinară⁴⁸. De mare importanță pentru învățământul superior agricol erau și profilele economie cu specializarea economia agriculturii; construcții cu specializările construcții civile, industriale și agricole, construcții hidrotehnice, îmbunătățiri funciare; geodezie cu specializările geodezie și cadastru funciar; mecanic cu specializarea mecanică agricolă; biologie cu specializarea științe naturale și agricole⁴⁹. După restructurarea din anul 1986 în cadrul facultăților agronomice din București, Iași, Cluj-Napoca, Timișoara și Craiova funcționau mai multe specializări (practic pe structura fostelor facultăți – agricultură, horticultură, zootehnie, medicină veterinară, la care se adăuga specializarea îmbunătățiri funciare la București, în timp ce la Timișoara funcționau toate fără horticultură, iar la Craiova doar agricultură și horticultură)⁵⁰.

În anul 1989 învățământul superior agricol era compus din următoarele specializări: **mecanică agricolă** (la facultățile de Mecanică Agricolă de la institutele politehnice din București și Timișoara și la facultățile de Mecanică de la institutele politehnice din Cluj-Napoca și Iași și de la Universitatea din Brașov), **construcții civile, industriale și agricole** (la facultățile de Construcții de la institutele politehnice din Cluj-Napoca, Iași și Timișoara, la Institutul de Subingineri din Baia Mare, Institutul de Subingineri din Hunedoara, Institutul de Construcții din București – Facultatea de Construcții, Universitatea din Brașov – Facultatea de Silvicultură și Exploatare Forestiere, Universitatea din Craiova – Facultatea de Mecanică, Universitatea din Galați – Facultatea de Tehnologie și Chimia Produselor Alimentare și Tehnică Piscicolă), **îmbunătățiri funciare** (la facultățile de Construcții de la institutele politehnice din Cluj-Napoca și Timișoara, Institutul de Subingineri din Constanța, Institutul Agronomic din București – Facultatea de Medicină Veterinară și Zootehnie), **construcții hidrotehnice** (Institutul de Construcții din București – Facultatea de Hidrotehnică, Drumuri și Căi Ferate, Institutul de Subingineri din Constanța), **geodezie** (Institutul de Construcții din București – Facultatea de Hidrotehnică, Drumuri și Căi Ferate), **cadastru funciar** (Institutul de Construcții din București – Facultatea de Hidrotehnică, Drumuri și Căi Ferate), **contabilitate și economie agrară** (la facultățile de Științe Economice de la universitățile din

⁴⁸ Decretul Consiliului de Stat nr. 147 din 5 iunie 1974. Interesant de menționat că au existat unele propuneri de reorganizare a specializărilor zootehnie și medicină veterinară, dar la „indicațiile date de tovarășul Nicolae Ceaușescu în ședința din 9 mai [1974] cu privire la unele probleme din domeniul învățământului” acestea au fost respinse (ANIC, fond CC al PCR – Secția Propagandă și Agitație, dosar 32/1974, f. 62).

⁴⁹ Decretul Consiliului de Stat nr. 147 din 5 iunie 1974; Decretul Consiliului de Stat nr. 209 din 12 iulie 1977 pentru modificarea anexelor nr. 1 și 2 la Decretul nr. 147/1974. Menționăm că această structură a profilurilor și specializărilor a rămas nemodificată până la sfârșitul comunismului, chiar dacă organizarea pe facultăți a mai primit modificări și chiar dacă în 1989 s-a făcut o propunere de unire a profilului agricol cu cel forestier (ANIC, fond CC al PCR – Secția Propagandă și Agitație, dosar 131/1989, f. 8, „Forum”, 1989, nr. 2 și 3).

⁵⁰ AINS, fond Permanent, *Învățământul superior. Începutul anului universitar 1986-1987*.

Cluj-Napoca, Craiova, Iași și Timișoara și de la Academia de Studii Economice din București – Facultatea de Economia Industriei și Agriculturii), **agricultură** (la facultățile de agronomie din institutele agronomice din București, Cluj-Napoca, Iași și Timișoara și de la Universitatea din Craiova), **horticultură** (la facultățile de agronomie din institutele agronomice din București, Cluj-Napoca și Iași și de la Universitatea din Craiova), **medicină veterinară** (la facultățile de agronomie din institutele agronomice din Cluj-Napoca, Iași și Timișoara și la Institutul Agronomic din București – Facultatea de Medicină Veterinară și Zootehnie), **zootehnie** (la facultățile de agronomie din institutele agronomice din Cluj-Napoca, Iași și Timișoara și la Institutul Agronomic din București – Facultatea de Medicină Veterinară și Zootehnie)⁵¹.

O specializare importantă este **economia agriculturii** care era studiată inițial nu doar la București, ci și la Iași, Cluj-Napoca și Timișoara în cadrul secțiilor integrate facultăților de agricultură de la institutele agronomice și de la Universitatea din Craiova (din anul 1970). Aceeași specializare exista și la Facultățile de Științe/Studii Economice din cadrul Universităților din Cluj-Napoca, Craiova și Iași din 1962 până în 1970 inclusiv. Înființarea specializării economia agriculturii nu era întâmplătoare, fiind considerată o necesitate economică: „Specialitatea de economist pentru agricultură apare atât ca o necesitate impusă de dezvoltarea și consolidarea economică a tuturor formelor de întreprinderi din agricultură, cât și de amploarea procesului de dotare și modernizare a agriculturii”⁵².

Pentru măsura de transferare a secțiilor de economia agriculturii de la universități la institutele agronomice⁵³, alături de înființarea în 1970 a Facultății de Economia Agriculturii la București, un cadru superior de funcționare pentru această specializare, au fost aduse mai multe argumente vizând în principal realizarea unei mai bune integrări între producție și absolvenții de economia agriculturii, de adaptare a economiștilor la caracteristicile agriculturii, dar și pentru a „permite dirijarea fetelor spre sectorul de economie, finanțarea și creditarea agriculturii, sporindu-se astfel procentul de băieți la facultățile agronomice propriu-zise”⁵⁴.

Specializarea economia agriculturii a dispărut din structura facultăților de agricultură în anul 1976, inclusiv de la Institutul Agronomic din București (unde mai funcționau doar cinci facultăți) și a trecut în cadrul Facultății de Contabilitate și Economie Agricolă din structura Academiei de Studii Economice din București,

⁵¹ „Forum”, nr. 3 din martie 1989, pp. 74-83.

⁵² *Institutul Agronomic „Ion Ionescu de la Brad” Iași*, Iași, 1971, p. 23. Anterior, și în alte tipuri de învățământ superior au funcționat specializări („tehnico-economice”) ce integrau economia (învățământ petrolier, textil).

⁵³ Considerată a înlătura situația care, până atunci, producea „mari greutăți în asigurarea întreprinderilor agricole de stat și a cooperativelor agricole de producție, cu economiști” (ANIC, fond CC al PCR - Secția Cămară, dosar 105/1970, f. 131).

⁵⁴ ANIC, fond CC al PCR - Secția Cămară, dosar 105/1970, f. 131, 132. Foarte interesantă această din urmă precizare și cu siguranță că prelucrarea ulterioară a datelor statistice va putea demonstra sau infirma reușita măsurii.

specializarea primind astfel și un nume nou⁵⁵. Din același an, specializarea economia agriculturii a revenit sub noul nume și în structura Facultăților de Științe Economice din structura Universităților din Cluj-Napoca, Craiova, Iași și Timișoara⁵⁶.

Specializarea **îmbunătățiri funciare** (fostă hidrotehnică agricolă), cu un rol bine definit pentru nevoile agriculturii, a funcționat în 1969 și 1970 la Institutul de Construcții din București în cadrul Facultății de Hidrotehnică, după care s-a aflat până la finalul comunismului la Institutul Agronomic din București. Aceeași specializare era inclusă și în cadrul Facultății de Construcții de la Institutul Politehnic din Timișoara și la Facultatea de Hidrotehnică/Construcții (din anul 1986) de la Institutul Politehnic din Iași, alături de specializarea construcții hidrotehnice.

Tot la Institutul de Construcții din București, la Facultatea de Căi Ferate, Drumuri și Poduri era inclusă și specializarea cadastru funciar. Din anul 1974 în cadrul Facultății de Construcții din același institut și totodată și la Universitățile din Brașov și Galați exista și specializarea construcții civile, industriale și agricole.

Un alt caz interesant este cel din cadrul învățământului pedagogic, unde era integrată o altă specializare a învățământului superior agricol: **științe naturale și agricole** (cursuri de zi, cu durata de studiu de 3 ani), care a fost în componența Facultăților de Științe Naturale de la Institutele Pedagogice din București, Cluj-Napoca, Craiova, Iași, Timișoara, Bacău, Baia Mare, Brașov, Constanța, Galați și Pitești.

Varietatea de centre universitare unde era inclusă această specializare ne sugerează că la baza acestui fapt trebuie să fi existat motive importante și într-adevăr așa a fost. Înființarea acestei specializări a fost generată de nevoie de a pregăti profesori pentru a preda disciplina de studiu „Agricultura” în învățământul gimnazial, care să sporească „în masă”, cunoștințele agricole: „În vederea pregătirii de profesori care să predea «Agricultura» vor fi revăzute și îmbunătățite planurile și programele facultăților de științe naturale din universități și institute pedagogice de 3 ani, astfel ca studenții să-și însușească cunoștințele necesare despre producția agricolă și să efectueze o perioadă de practică în agricultură”⁵⁷.

În anii 1972 și 1973 specializarea s-a aflat în structura Universității din Brașov⁵⁸ în cadrul Facultății de Științe Naturale și Agricole, la Universitățile din Cluj-Napoca și Iași în structura Facultății de Biologie-Geografie, la Universitățile din Craiova și Timișoara în cadrul Facultății de Științe Naturale⁵⁹, iar la Universitatea din București în cadrul Facultății de Biologie. Dintre universitățile menționate, specializarea a supraviețuit doar la Craiova, unde a fost mutată în structura Facultății de Horticultură și la Timișoara în Facultatea de Științe ale Naturii.

⁵⁵ Inițial, specializarea a existat în cadrul Facultății de Economie Generală a Institutului de Științe Economice „V. I. Lenin” din București, iar între 1968-1970 în cadrul Facultății de Economia Producției de la ASE București.

⁵⁶ Spre deosebire de celelalte universități, la Timișoara funcționa o astfel de specializare pentru prima oară (*Admiterea în învățământul superior. 1976*, București, 1976, p. 15).

⁵⁷ Hotărârea nr. 428 din 12 mai 1962.

⁵⁸ Înființată prin unirea dintre Institutul Politehnic și Institutul Pedagogic din Brașov.

⁵⁹ Institutele pedagogice din localitățile menționate au fost integrate universităților respective în anul 1971.

Din anul 1974 specializarea științe naturale și agricole a funcționat în cadrul Facultăților de Învățământ Pedagogic din Baia Mare, Pitești și Constanța. La Craiova, Timișoara și Constanța s-a școlarizat din doi în doi ani, și de exemplu în anul universitar 1974/1975 s-a școlarizat la Craiova, dar nu și la Timișoara și Constanța⁶⁰.

Dacă ne putem mira de numărul mare de specializări care au tangență cu domeniul agriculturii, atunci trebuie să fim conștienți de numărul cu atât mai mare de discipline care se studiau în institutele agronomice și al căror număr creștea pe parcursul avansării tehnologiei și științei⁶¹. De altfel, profesia de inginer agronom putea fi caracterizată „printr-o complexitate întâlnită în puține alte domenii de activitate”⁶².

Concluzii

Dezvoltarea învățământului superior agricol între anii 1948-1989 a fost surprinsă la nivel organizatoric, prin evoluția instituțiilor, facultăților și specializărilor care au funcționat în această perioadă. De la bun început trebuie spus că datorită complexității acestui tip de învățământ, specializările agricole au funcționat în componența mai multor instituții și nu doar, poate cum ne așteptam, în cadrul instituțiilor agronomice. Chiar se poate remarca un grad destul de mare de fărâmițare a specializărilor agricole în cadrul diferitelor instituții repartizate „just” în întreaga țară. Cel mai important centru universitar pentru învățământul agricol a fost cel din București, dar importante au fost și centrele dezvoltate în Cluj-Napoca, Iași și Timișoara, fiecare cu specificul său. Multe din transformările prin care a trecut învățământul superior agricol au fost generate din motive politice și economice, dar deseori momente în care acestea s-au desfășurat arată, fără tăgadă, dificultatea de a găsi o formulă potrivită de administrare spre eficiență a învățământului superior agricol.

⁶⁰ *Admiterea în învățământul superior. 1974*, București, 1974, pp. 24-28.

⁶¹ Tendința această este observabilă și mai bine în subiectele cercetate în învățământul postuniversitar (Arhiva Ministerului Educației, fond Permanent, dosar 201/1971, nenumerotat).

⁶² *Institutul agronomic „Dr. Petru Groza” Cluj. 1869-1969*, Cluj, 1969, p. 36. Întărim cele afirmate prin dificultatea cu care decidenții politici luau unele decizii pentru organizarea învățământului superior agricol, precum în cazul tentativei de a înființa forme de studiu pentru subingineri în agricultură (ANIC, fond CC al PCR – Secția Cămară, dosar 55/1974, f. 16-21).